

ISBN: 978-99955-45-37-6
УДК: 314:578.834(4)

Датум пријема рада: 20.05.2021.
Датум прихватања рада: 30.08.2021.
Информативни прилог

УТИЦАЈ ПАНДЕМИЈЕ COVID-19 НА ДЕМОГРАФСКЕ ПРОМЈЕНЕ У ЕВРОПИ

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON DEMOGRAPHIC CHANGES IN EUROPE

Сандра Милић

Студент мастер студија, Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина, Република Српска, БиХ
sandramilic995@gmail.com

Дејана Савић

Студент мастер студија, Универзитет у Источном Сарајеву, Факултет пословне економије Бијељина, Република Српска, БиХ
djnsvc95@gmail.com

Невена Спремо

Sport Vision d.o.o. Бијељина, Република Српска, БиХ
kovacnevena22@gmail.com

Апстракт: Пандемија вируса COVID-19 врло брзо је промијенила како Европу тако и цијели свијет. То је био велики изазов за здравствене и социјалне системе, али и за комплетну државну и социјалну отпорност. Сама пандемија ће у значајној мјери утицати на наш живот и рад, чак и након што нестане. COVID-19 Европу је погодио у веома тешком тренутку када је пролазила кроз велике демографске и друштвене промјене. Те демографске промјене тичу се првенствено људи и њихових живота, односно онога што чинимо и радимо у заједници, како обликујемо наше друштво... Како вријеме пролази а пандемија се стишава и мјере у Европи се попуштају, схватамо колико је важно разумјети утицај демографских промјена на наше друштво, као и то како на те промјене треба да реагујемо.

Кључне ријечи: COVID-19, Европа, демографске промјене, друштво, социјални систем

Abstract: The COVID-19 virus pandemic quickly changed both Europe and the world. It was a great challenge for health and social systems, but also for complete state and social resilience. The pandemic itself will significantly affect our lives and work, even after it disappears. COVID-19 Europe was hit at a very difficult time as it was going through major demographic and social changes. These demographic changes are

primarily about people and their lives, that is, what we do and do in the community, how we shape our society ... As time goes by and the pandemic subsides and measures in Europe relax, we realize how important it is to understand the impact of demographic change on our society, as well as how we should react to these changes.

Keywords: COVID-19, Europe, demographic changes, society, social system

1. УВОД

Демографија је наука која се бави проучавањем становништва како у смислу његове укупне величине, тако и у смислу структуре и најзначајнијих карактеристика. Те карактеристике односе се на величину и структуру становништва, динамичне животне процесе који мијењају постојећу структуру становништва и повезаност између промјена структуре становништва и ширег друштвеног и физичког окружења.

Људи као основни покретач друштвених промјена мијењају се током времена – мијења се њихова квалитативна и квантитативна компонента. У последњих годину дана након избијања пандемије веза између демографских структура и утицаја кризе и потенцијала за опоравак често је долазила до изражаја. Најстаријој генерацији било је најтеже јер су биле изложене већем ризику ако се заразе, због мјера ограничења контаката и кретања постале су једна од најизолованијих скупина.

У односу на претходно написано може се доћи до закључка да је један од покретача опоравка Европе потреба за међугенерациском солидарношћу. Иако демографске промјене у Европи нису новост, њихов утицај на живот становништва све је израженији. Сада када Европа креће на пут опоравка још је важније суочити се са тим промјенама.

У овом раду представљени су главни покретачи друштвених промјена као и њихове последице узроковане пандемијом COVID-19, широм Европе.

Теоријски дио рада заснива се на стручној литератури и интернет изворима. За израду теоријског дијела коришћене су разне методе истраживања: метода анализе и синтезе, метода компарације, метода индукције као и метода класификације.

Циљ рада јесте да се на основу прикупљених података предузму мјере које ће олакшати опоравак најпогођенијим регијама.

2. ПОКРЕТАЧИ ДЕМОГРАФСКИХ ПРОМЈЕНА У ЕВРОПИ

У последњих неколико деценија дошло је до великих демографских промјена, посебно у погледу старосне структуре. Наиме, Европљани живе дуже него иначе, те се тако сваке године повећава број старог становништва. Многи од нас бирају да живе, раде или студирају у некој другој земљи Европе, а и трендови миграције из Европе и у Европу и даље флукутирају. Такође, све већи број младих брачних парова бира да живи у мањим породицама, односно имају мање

дјецe него раније. Ови покретачи демографских промјена разликују се не само широм Европе, него и у различитим регијама исте земље.

2.1. Дужи очекивани животни вијек

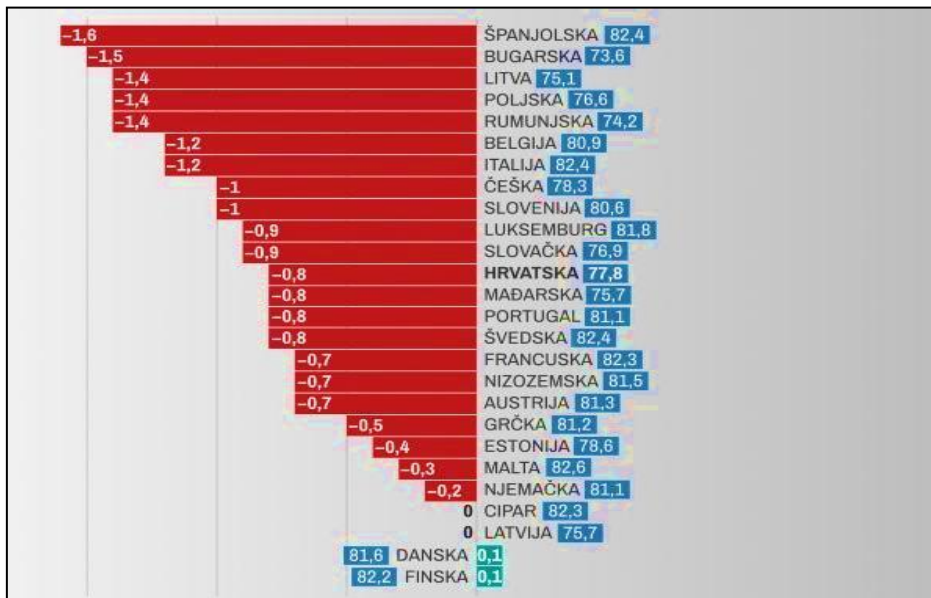
Граница смртности у Европи помјерила се на горе. **Европљани живе дуже и у просјеку дуже остају здрави.**

Очекивани животни вијек у Европској унији знатно се повећао у последњих педесет година. Званичне статистике откривају да се очекивани животни вијек повећао за више од две године у просеку у свакој деценији од 1960их. Међутим, ситуација се последњих година промијенила. Штавише, након избијања пандемије COVID-19, очекивана дужина живота при рођењу опала је у великој већини држава чланица Европске уније.

У Бугарској, која има најнижи животни вијек у Европској унији, очекивани животни вијек је опао за 1,5 године и тренутно износи 73,6 година (69,9 за мушкарце и 77,5 за жене). У Литванији, Пољској и Румунији смањено се за 1,4 године, а у Белгији и Италији за 1,2 године. То су, по правилу, земље које су претрпјеле највеће људске жртве у пандемији. Међу њима су Чешка и Словенија, где је животни вијек смањен за годину дана. (Извор: <https://www.tportal.hr/biznis/> 31. 5. 2021.).

Предвиђа се да ће 2070. године очекивани животни вијек при рођењу за мушкарце порастати на 86,1 годину у односу на 78,2 године 2018. Процењује се да ће за жене износити 90,3 године у односу на претходних 83,7.

Графикон 1. Очекивани животни вијек 2020. (Годишња промјена у односу на 2019.)

Извор: Eurostat / Аутор: Невен Бучевић <https://www.tportal.hr/> 31. 5. 2021.

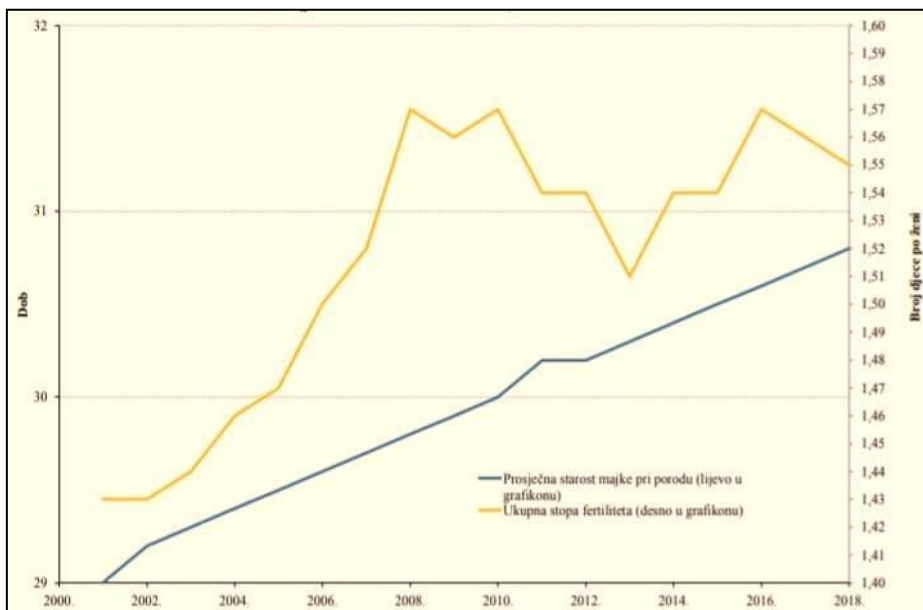
2.2. Мање рођених

Број рођене дјеце по жени у Европи од 1960их година до средине 1990их знатно се смањило. Током 2000тих дошло је до дјелимичног опоравка, а у последњих десет година тај број се стабилизовао.

Стопа фертилитета у готово ниједном региону у Европи није на том нивоу, а у неким регионима је мања од 1,25. То је случај, на примјер, на сјеверозападу Пиринејског полуострва, у југоисточној Италији и на Сардинији и у неким дијеловима Грчке. (Извор: <https://data.consilium.europa.eu/> 16. 5. 2021.).

Жене у просјеку касније рађају. Просјечна доб жена при порођају у Европској унији порасла је између 2001. и 2018. са 29,0 на 30,8 година.

Графикон 2. Показатељи фертилитета ЕУ-27 2001.-2018.

Извор: *Извјештај Европске комисије о утицају демографских промјена, (2021),* Брисел <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0241:FIN:HR:PDF> 16. 5. 2021.

2.3. Мања домаћинства

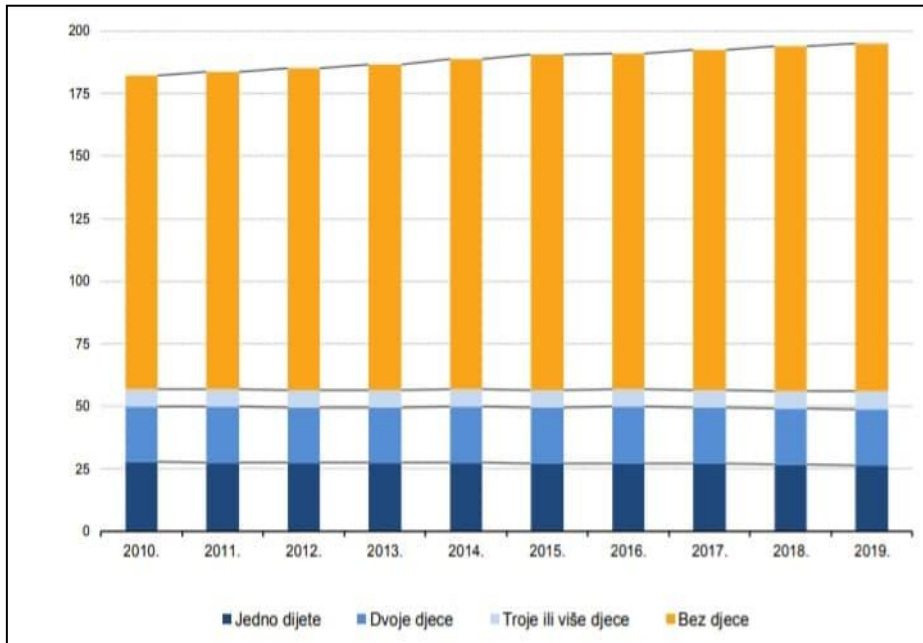
Како се повећава број домаћинстава у Европи њихова просјечна величина се смањује. У односу на 2010. годину број домаћинстава у Европи се повећао за 13 милиона и у 2019. години је износио 195 милиона домаћинстава. (Извор: <https://data.consilium.europa.eu/> 17. 5. 2021.). У просјечном домаћинству у 2010. години живјеле су 2,4 особе, док се до 2019. године тај број смањило на 2,3.

Једна трећина укупног броја становништва Европе је самачка. Данас су општи тренд домаћинства у којима живе самохрани родитељи, самци и парови без дјеце. Већина домаћинстава нема дјеце, а број домаћинстава са самохраним

родитељима порастао је за 13 % од 2010. године. Овакво стање може бити веома важно и у контексту тренутне пандемије, јер неке од структура домаћинстава можда могу да утичу на ширење вируса.

По старосној структури становништва у Европи све више особа у доби од 65 и више година живеће саме. То се прије свега односи на жене. Процент старијих жена које живе саме износио је 40 % у 2019. години, што је двоструко више него у случају мушкараца.

Графикон 3. Домаћинства према броју дјеце ЕУ-27, 2010.-2019. (у милионима)

Извор: Eurostat

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/population-demography/demography/publications/demography-report?etrans=hr> 17. 5. 2021.

3. ДВОСТРУКА ТРАНЗИЦИЈА ДЕМОГРАФСKE ПРОМЈЕНЕ

Демографске промјене и двострука транзиција или утичу једне на друге или ће се међусобно убрзавати. Стратешко предвиђање може бити веома важан алат за утврђивање и предвиђање изазова који ће утицати на сваку од тих транзиција.

Притисак који демографске промјене стварају на глобалном нивоу погоршаће се због утицаја климатских промјена и уништавања природе. Ако се ништа не промијени у наредним деценијама може доћи до повећања глобалних потреба за храном, енергијом и водом. Недавна ограничења кретања због пандемије вируса COVID-19 показала су на вриједност градских зелених површина за нашу физичку и психичку добробит. Увидјевши значај свега овога многи европски

градови предузели су разне мјере за повећање сигурности и привлачности активне мобилности, као што су шетња и возња бициклом током пандемије.

Како се у већини градова повећава број становника мораће се наставити и појачати напори за очување урбаних зелених површина.

Очекује се да ће климатске промјене и губитак биоразноликости знатно утицати на миграцијске обрасце. *Узрок томе су промјене у природи, као што су:*

- дезертификација,
- закисељавање океана и
- ерозија обале.

Према Свјетској банци, до 143 милиона људи у супсахарској Африци, јужној Азији и Латинској Америци могло би се раселити унутар својих земаља до 2050. године ако се не предузму мјере против климатских промјена. (Извор: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461> 2. 6. 2021.).

Дигитална револуција и брзо ширење интернета брзо су промјенили наше животе и навике. Дигитализација може довести до повећања продуктивности и државног раста, али неједнак приступ интернету ствара дигитални јаз, што постаје веома важна димензија неједнакости.

У овој кризи постало је јасно да постоји хитна потреба за претварање дигиталне транзиције у стварност за све грађане чим то буде могуће. Док су мјере ограничења социјалних контаката биле на снази широм Европе, многи су морали радити од куће или се користити интернетом и мобилним апликацијама за обављање послова, дружења са породицом и пријатељима. Приступ брзом интернету те могућност употребе разних дигиталних алатки постали су још важнији за предузећа, запослене и samozапослене особе.

4. ЕВРОПА У СВИЈЕТУ

Демографске промјене утичу и на геополитичке изгледе Европе и њен положај у свијету. Становништво и државна снага имају важну улогу у свјетским структурама моћи.

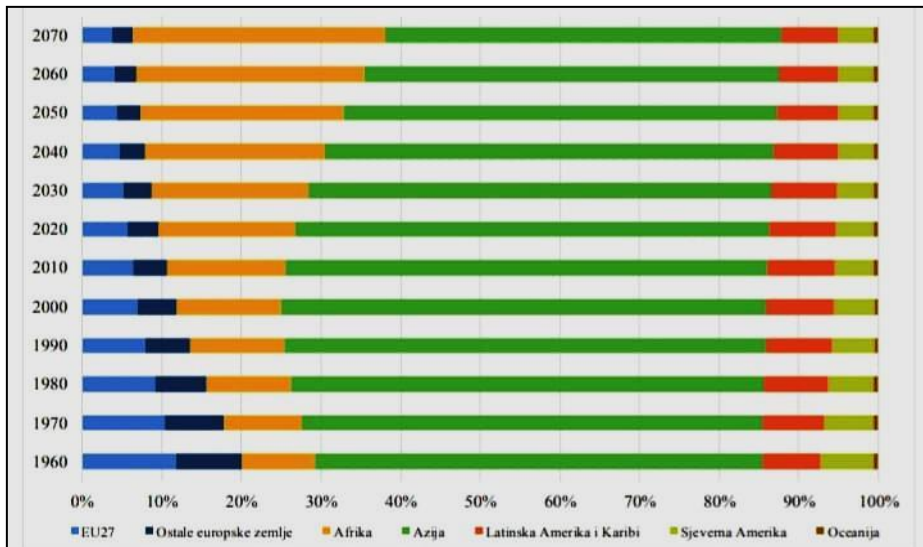
Избијање пандемије оставиће трајни утицај на начин на који живимо и радимо заједно. Пандемија истиче везу између демографије и економије. Учинак демографских промјена у Европи представљен је у Демографском извјештају Европске комисије. Створен је како би показао праве алате за пружање рјешења и подршку људима током процеса промјена. Демографско старење имаће утицаја на тржиште рада - на запосленост, продуктивност и вјештине. Потребна нам је квалитетна, приступачна и одржива здравствена заштита. Европска комисија усвојила је зелену књигу о старењу како би покренула широку политичку расправу о старењу, како би разговарала о могућностима, како предвидјети и одговорити на изазове и могућности које старење доноси. Што је Европа мања, то мора бити јединственија и стратешка. Сљедећи кораци су нове политичке иницијативе и развој. Комисија ће 2021. представити дугорочну визију руралних подручја.

Нови доступни подаци ЕУ о азилу и нерегуларним прелазима граница у првих 10 мјесеци 2020. показују утицај пандемије на миграцију у ЕУ. ЕУ је у цјелини забиљежила 33% смањења захтјева за азил. Међутим, утицај није био уједначен, неколико локалних заједница примило је неочекивани велики број долазака, а укупан број долазака наставља се опорављати након великог пада око априла, у жеку пандемије.

Ажурирани подаци о укупним промјенама становништва, укључујући легалне миграције које представљају велику већину миграција у ЕУ, биће доступни крајем ове године. Ти подаци ће вјероватно показати велики пад укупне миграције због тренутних ограничења.

Удио европског становништва у свјетском становништву опада. Тренутни број становника у свијету је 7,842.401.463 од чега у Европи живи 740.853.249 што износи 9,4% укупног свјетског становништва. Ако се осврнемо на ЕУ, која 2021. године има 27 земаља чланица, у њој живи 5,7% свјетског становништва, односно 447,7 милиона. Предвиђа се да ће овај удио пасти на мање од 4% до 2070. године. Још један примјетан тренд је повећање удјела становништва Африке у свјетској популацији: повећаће се са 9% на 32%, док ће се удио становништва Азије донекле смањити. (Извор: <https://population.un.org/wpp/> 4. б. 2021.).

Графикон 4. *Свјетско становништво по континетима, 1960.-2070.*

Извор: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0241:FIN:HR:PDF> 6. б. 2021.

Европа није једини континент који стари, али у просјеку најстарији. Када се упореди тренд у Европи с другим дијеловима свијета постаје јасно да други континенти пролазе кроз сличан процес старења, иако је с временском разликом у поређењу са Европом.

Удио Европе у свјетском бруто друштвеном производу такође се смањује. Будући да се број радно способног становништва смањује, постоји ризик да ће се тај тренд наставити или чак убрзати. Европа ће морати бити снажнија, уједињена и више стратешки оријентисана у начину размишљања, дјеловања и говора. Мораћемо ојачати постојећа и створити нова партнерства посебно са најближим партнерима и сусједима. Посебно ће бити све важнија одржавања глобалног поретка утемељеног на правилима и његових институција као што су Уједињени народи или Свјетска трговинска организација.

ЗАКЉУЧАК

Промјене изазване пандемијом нису се односиле само на нас као индивидуе него и на друштво. Социјални статус, обезбјеђивање егзистенције и страх од непознатог су сигурно не тако безазлени разлози за бројне демографске и друштвене промјене у протеклих годину дана. Сада можемо видјети колики је утицај демографских и друштвених промјена у Европи на живот појединца. У јеку пандемије, најугроженија популација су били стари и болесни, а истраживања и сазнања до којих смо дошли указују на то да се у протеклих 50 година животни вијек у Европи продужио и да су људи дуже били здрави. Такође, морамо напоменути да се животни вијек у различитим дијеловима Европе разликује, а све зависно од тога у којој држави живите, чак се и то може разликовати по регијама. Последњих година број домаћинстава у Европи се повећао, али су у основу на прије домаћинства мања. Број рођене дјеце се смањило и велики је број самачких домаћинстава. На основу овог рада можемо закључити да и климатске промјене утичу на демографску структуру друштва. У протеклом периоду смо свједочилицачају природе као и зелених површина које нас окружују. Многи велики градови су уложили бројна средства како би очували постојеће, изградиле нове паркове али и промовисали очување природе као битан сегмент друштва. Уколико све ово узмемо у обзир долазимо до закључка да је удио становништва Европе у свјетном становништу у опадању, уз напомену да у Европи преовладава старија популација. Овај закључак је и главни разлог због чега је учешће Европе у свјетском бруто друштвеном производу низак јер Европа као континет нема велики број радно способног становништва. Нама остаје нада да ће нас ситуација са вирусом освијестити и на неки начин мотивисати, да поправимо демографску структуру континента на ком живимо. Уз заједничке напоре и радикалне промјене, будућност за Европу у демографском смислу је сјајна.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ageing Europe: Looking at the lives of older people in the EU, (2019). (Европа која стари, анализа живота старијих особа у ЕУ), Европска комисија.
- [2] Hickee Lundquist, J. A. (2015). *Demography: The Study of Human Population. Fourth Edition, Long Grove, IL: Wavelan Press, Inc.*
- [3] OECD, (2018). Документ о политици руралног развоја 3.0 – оквир за рурални развој.
- [4] *Подаци Свјетске банке*, (2018). БДП према паритету куповне моћи из базе података: показатељи свјетског развоја.
- [5] <https://www.tportal.hr/> 31. 5. 2021.

- [6] <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0241:FIN:HR:PDF> 16. 5. 2021.
- [7] <https://data.consilium.europa.eu/> 17. 5. 2021.
- [8] <https://ec.europa.eu/eurostat/web/populationdemography/demography/publications/demography-report?etrans=hr> 17. 5. 2021.
- [9] <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461> 2. 6. 2021.
- [10] <https://population.un.org/wpp/> 4. 6. 2021.
- [11] <https://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0241:FIN:HR:PDF> 6. 6. 2021.

SUMMARY

The changes caused by the pandemic did not only affect us as individuals but also society. Social status, livelihoods and fear of the unknown are certainly not so harmless reasons for the numerous demographic and social changes in the past year. We can now see the impact of demographic and social change in Europe on an individual's life. At the height of the pandemic, the most vulnerable populations were the elderly and the sick, and the research and findings we have come to indicate that life expectancy in Europe has increased over the past 50 years and that people have been healthy for longer. We must also note that life expectancy varies in different parts of Europe, and it all depends on the country in which you live, and even that can vary by region. In recent years, the number of households in Europe has increased, but they are smaller compared to before. The number of children born has decreased and there is a large number of single households. Based on this paper, we can conclude that climate change also affects the demographic structure of society. In the past, we have witnessed the importance of nature as well as green areas that surround us. Many large cities have invested numerous funds in order to preserve the existing ones, build new parks, but also promote the preservation of nature as an important segment of society. If we take all this into account, we come to the conclusion that the share of the population of Europe in the world population is declining, noting that in Europe the older population predominates. This conclusion is the main reason why Europe's share in the world's gross domestic product is low because Europe as a continent does not have a large working age population. We are left with the hope that the situation with the virus will make us aware and in some way motivate us to improve the demographic structure of the continent on which we live. With joint efforts and radical change, the future for Europe is demographically bright.